

УДК 341.322.5(=163.41)(481)»1941/1945»
343.819.5(481)»1941/1945»

DOI <https://doi.org/10.58378/GIG.15.2023.THO.143-153>

кратко саопштење / short report

примљен / received: 19. 06. 2023.

прихваћен / accepted: 01. 10. 2023.

Knut Flovik Thoresen (1971), историчар
Председник Фондације „Крвави пут“, Норвешка
e-mail: kthoresen@hotmail.com

СРПСКИ ЗАРОБЉЕНИЦИ У НОРВЕШКОЈ ТОКОМ ДРУГОГ СВЕТСКОГ РАТА И ЊИХОВО МЕСТО У НОРВЕШКОЈ ИСТОРИОГРАФИЈИ

Апстракт: Историја затвореника који су дошли из Србије и Независне државе Хрватске у Норвешку током Другог светског рата једно је од најмрачнијих поглавља у норвешкој историји. Ниједна друга група затвореника коју су нацисти послали у Норвешку није третирана тако лоше и није имала тако високу стопу смртности као српски затвореници. У годинама после Другог светског рата па све до периода распада социјалистичке Југославије судбине заробљеника коришћене су за изградњу политичких односа између Норвешке и Југославије. У том процесу посебан акценат стављан је на партизанску борбу која је довела до стварања социјалистичке Југославије. Касније је историја пала у сенку грађанског рата и процеса распада Југославије, а онда су некадашњи фокус и употреба историје постали небитни. У новије време покушано је да се прекроји историја српских заточеника у Норвешкој, а такође су уочљиви и покушаји нелегитимног ревизионизма, укључујући ту покушаје да се промени етничка припадност заточеника. У ово наше време у поседу смо науци до сада непознатих историјских извора који могу да баце потпуно ново светло на то раздобље. Овај чланак представља покушај рефлексije о прошлом наративу и злоупотреби историје, али и начина на који се може искорачити у исправном смеру.

Кључне речи: Други светски рат, злочини над цивилима, Југославија, Норвешка, Нарвик, Бе-исфјорд, Трећи рајх, логори, Срби, Хрвати, Независна држава Хрватска

За време Другог светског рата у Норвешку је дошло 4.050 југословенских заробљеника, од којих је 2.398 ту и умрло. У лето 1942. године 900 ових заробљеника стигло је у мало село Беисфјорд надомак Нарвика. Током четири месеца 748 њих је умрло, дакле, приближно 83,5%.¹ Дана 18. јула 1942. године 288 заробљеника стрељано је, а њихови посмртни остаци су спаљени у касарнама од стране немачких² и вероватно норвешких чувара. Ово је био највећи појединачни масакр на норвешком тлу током Другог светског рата.³

Јесмо ли ми историчари често жртва писања историје у савремено доба и/или властитих предрасуда о прошлости заснованих на сопственом схватању савременог тренутка?

Историчар ће увек постићи најбољи резултат уколико је свестан својих предрасуда и непрестано им се супротставља служећи се искључиво научном методом. Такође, сматрамо да је веома важно да се увек враћамо емпиријским доказима који представљају сам основ за утемељен научно-истраживачки рад. Ако разумете праву теорију и метод у оквиру научне области лако можете аргументовати у прилог било чему, али ако се емпиријски докази не слажу одговор ће углавном бити погрешан без обзира на то колико је добра аргументација онога ко се служи историјом што мислимо да тема коју смо одабрали за овај рад и показује.

У овом чланку бавићемо се темом из норвешке ратне историје о којој је аутор написао неколико чланака и једну књигу. Нећемо понављати историју већ ћемо објаснити како је по нашем мишљењу о овом делу историје писано у Норвешкој и у бившој Југославији.

У делу под насловом „Норвешка у рату“ (норв. «Norges Krig») које многи сматрају темељем познавања норвешке војне историје, публикацији написаној у осам томова од стране више реномираних норвешких историчара који се баве војном историјом, а чији је уредник професор Магне Скодвин, масакр се спомиње у петом тому који говори о свакодневном животу за време окупације. О масакру у Беисфјорду пише следеће: „Примера ради, 300 мушкараца је заклано у логору Беисфјорд крајем јула 1942. Од 900 Југословена који су дошли у Беисфјорд уочи Ивањдана 1942. године, само је 150 и даље било живо три-четири месеца касније“.⁴

Највећи (по обиму) појединачни ратни злочин на норвешком тлу током Другог светског рата се, дакле, у овом делу спомиње само једном реченицом. Поређења ради, у том истом тому скоро 40 страна посвећено је несташици хране и навикама у исхрани норвешког цивилног становништва.

У тротомном делу под насловом „Норвешки рат“ (норв. «Norges Krig») професора Свереа Стена из 1948. године ови заробљеници и масакр уопште се не спомињу. Професор Магне Скодвин једном реченицом спомиње југословенске заробљенике заједно са совјетским ратним заробљеницима у делу под насловом „Норвешка историја 1939–1945, рат и окупација (норв. «Norsk historie 1939–1945, krig og okkupasjon»)“.⁵ Највећи појединачни масакр на норвешком тлу, дакле, није уврштен у прегледне радове о Норвешкој и Другом светском рату или се спомиње тек у кратким цртама.

1 Ljubo Mladjenovic, *Beisfjordtragedien*, Bokstav og bilde, Drammen, 2001, 233.

2 Ljubo Mladjenovic, *Beisfjordtragedien*, Bokstav og bilde, Drammen, 2001, 107-120.

3 Knut Flovik, Thoresen, *Til Norge for å dø*, Forlaget Kristiansen, Narvik, 2013, 39.

4 Guri Hjeltnes, *Norges krig*, Aschehoug, Oslo, 1986, bind 5, 76.

5 Magne Skodvin, *Norsk historie 1939-1945*, Samlaget, Oslo, 1991, 252.

Узрок недостатака у норвешкој историографији

Историчар Оле-Јакоб Абрахам сматра да је проблем језика узрок недовољног интересовања и за истраживања о совјетским ратним заробљеницима. Ово може бити случај и са ратним заробљеницима из Југославије. Према Абрахаму, норвешки историчари су теми рата приступали првенствено из националне перспективе. Није тешко закључити да је историја српских заробљеника недовољно заступљена у норвешкој историографији. Она се не спомиње у уџбеницима, а тамо где се спомиње то је у кратким цртама. Мишљења смо да би овај део историје добио веома истакнуто место у норвешкој историографији да су 288 заробљеника стрељаних 18. јула 1942. године били Норвежани, а не Срби. Ипак, нешто литературе о заробљеницима постоји и на норвешком и на српско–хрватском језику. Радови историографског квалитета углавном су настали на Универзитету у Београду, а неки од њих су преведени и на норвешки језик. Постоји неколико личних сведочанстава објављених у форми књиге, као и неколико локалноисторијских приказа из једног одређеног логора, обично прикупљених од стране удружења историчара. У Норвешкој до сада нису објављени радови историографског квалитета о југословенским затвореницима под окриљем институција које се баве научним истраживањима. Што се тиче онога што је објављено о затвореницима верзија зависи од периода када је објављена.

Овде, стога, издвајамо четири периода:

- 1/ 1950–1989. – Грађење југословенске нације и стварање веза између Норвешке и Југославије.
- 2/ 1991–2009. – „Неисторија“ услед грађанског рата и НАТО агресије на СР Југославију.
- 3/ 2011–2015. – Покушај нелегитимног ревизионизма историје југословенских заробљеника.
- 4/ 2015– Одговоран приступ историји заробљеника? „Повратак емпирији?“

У периоду након Другог светског рата, па све до краја 80-их година претходног века, историја заробљеника коришћена је у циљу унапређивања норвешко–југословенских односа. Социјалдемократска Норвешка је постала чланица НАТО–а 1948. године. Југославија је, пак, одлучила да не приступи том војном савезу. За НАТО је постало важно да утиче на Југославију, између осталог и у УН, и ту је Норвешка добила улогу због добрих односа.⁶

Као резултат историје заробљеника, основано је норвешко–југословенско друштво и успостављене су размене студената између норвешких универзитета и универзитета у Југославији. Лајтмотив је било „поштовање и пријатељство због солидарности у тешким временима“. Како стоји у спомен–књизи о Норвешкој–Југославији из 1947. године, коју је приредио бивши заробљеник Љубо Младеновић, „током Другог светског рата, југословенски народи и Норвежани доживели су сличну судбину“. Обе нације патиле су под истом нацистичком

6 Lasse Hermansen Bjørnland, *Norsk–jugoslaviske forhold 1956–86, utvikling og stagnasjon*, Masteroppgave i Historie, Universitetet i Oslo, 2015, 19–21.

влашћу и варварским јармом. Истовремено, обе земље су чврсто стајале при својој одлуци да не прихвате страну контролу. Југословени и Норвежани борили су се удруженим снагама у заједничкој борби против нацистичке тираније.⁷

Ово је у великој мери поједностављена историја. И Норвешку и Југославију су током рата напали Немци и у обе земље су основани покрети отпора. Али ту се сличности завршавају.

Употреба историје је, дакле, била политичка и са норвешке и са југословенске стране. Комунисти у Титовој Југославији углавном су прикривали геноцид почињен над Србима, политички и етнички антагонизам. Испричана је само прича о херојској борби и отпору комунистичких партизана. Тако је употреба историје имала за циљ грађење колективног идентитета.⁸ Томе у прилог говори и чињеница да је онај мали број Хрвата и босанских муслимана који су били међу заробљеницима истакнут у историографији како би се нагласило да су се југословенски народи заједно борили против нацизма, при томе неспоминући колики је био удео сваког од ових народа у укупном броју заробљеника. Ако се вратимо на оно што је Јелтнес записао у 4. тому дела под насловом „Норвешка у рату“, у једној реченици налазимо записано: „Заробљеници из Југославије су били Хрвати и Срби“. Тако се стиче утисак да је то било равномерно распоређено, али чињеница је да су само 3% заробљеника били Хрвати, а отприлике половина њих припадала је затворској полицији.⁹ Ниче је написао да се начини на које се историја употребљавала могу поделити на три случаја, монументални, антикварни и критички. Употреба историје у периоду до распада Југославије 1991. године била је у великој мери монументална. На неким местима где су заробљеници држани током рата подигнути су споменици.

Чини се да су ови споменици имали неколико функција. Најочигледнија била је она физичка која је као свој примарни циљ имала да се сачува сећање на заробљенике који су страдали. Друга функција тежила је томе да се подупру добри односи који су временом били развијени између Норвешке и Југославије. Наредни циљ био је да се потврди мит о југословенском партизанском рату, као и то да је историја заробљеника требало да подржи идеју социјалистичке југословенске државе која је постојала између 1945. и 1991. године.

Заробљеници су подигли неколико споменика на местима где су други убијени њихови сународници. Већина ових споменика једноставног су облика и имају симплификован натпис. На пример, на планини Салтфјелет налази се обележје са текстом који гласи: „У знак сећања на југословенске партизанске одреде и политичке затворенике пале као жртве нацистичког терора у Норвешкој 1942 – 1945“.

Година 60-их и 70-их претходног века подигнути су и нешто већи споменици. Један је подигнут на западном гробљу у Ослу, а натпис на овом обележју који је открио краљ Олав 1976. године, гласи: „Преко 3.000 југословенских партизана дало је своје животе у Норвешкој у борби за слободу и независност“. Споменицима који су подигнути над гробовима југословенских заробљеника у периоду после Другог светског рата заједничко је то да садрже политичку симболику, а централно место заузимају речи као што су партизани, Југословени

7 *Norge-Jugoslavia Jugoslavija-Norveška*, Ljubo Mladjenovic (glavni urednik), Beograd 1974, 298-300.

8 Jan Bjarne Vøe og Ketil Knutsen, *Innføring i historiebruk*, Kristiansand, 2012, 121.

9 Knut Flovik, Thoresen, *Til Norge for å dø*, Forlaget Kristiansen, Narvik, 2013, 22-25.

и комунистичке звезде. На овај начин исказане су идеје које су људи желели да пренесу у то доба, можда и више него да подсећају на стварне историјске околности? Ако прођете кроз спискове свих бивших заробљеника који су у јесен 1945. године враћени из Норвешке у Југославију можете уочити да им је испред имена додељена титула партизана упркос чињеници да су само малобројни затвореници били активни партизани у време одвођења у заробљеништво.¹⁰

Чињеница да су затворенике називали партизанима може имати везе и са колективним сећањем. Памтило се искључиво оно идеолошко јер је оно временом постало део идентитета преживелих заробљеника. Сећања на партизанску борбу и страдања која су довела до оснивања социјалистичке Југославије временом су постала нераскидиви део колективног сећања. Како је партизански идентитет јачао, неке догађаји и личности су остајали упамћени, док су други свесно потискивани. Ово може да има везе са тиме да се у сећању осврћемо на прошлост из одређеног тренутка у садашњости, док историја као научна област има за циљ да покаже шта се заправо догодило.

Професор Ола Свејн Стугу тврди да је неизбежан елемент у расправама о злостављању и кршењу људских права питање кривице и казне. Он тврди да постоје три главне групе реакција. Једна је порицање и прећуткивање, друга отворена воља за истином и испуњењем, а трећа је оно што можемо назвати сложенијим процесима помирења. Као пример порицања, порицање Холокауста је маргинално у Западној Европи. Немачки приступ Холокаусту, којим се признаје и историјски обрачунава са нацистичким геноцидом кроз изложбе и подучавање, пример је који треба следити.¹¹

Балкан, а посебно Хрватска, нажалост нису прошли кроз исти процес као Немачка, а на то зашто је ово релевантно и у погледу историје заробљеника у Норвешкој вратићемо се касније у раду. Комунисти су у периоду између 1945. и 1990. године свесно користили идеологизовани приказ историје Другог светског рата у Југославији као део грађења југословенске нације.

Као црвена нит провлачило се то да је југословенски народ као јединствена целина устао и борио се против немачких нацистичких окупатора и њихових саучесника. Ово представља грубо поједностављење историје. Други светски рат у Југославији био је много сложнији него, на пример, у Норвешкој где се ситуација чини једноставнијом.

Краљевина Југославија нападнута је у пролеће 1941. године. Убрзо је окупирана од стране Немаца, Италијана, Бугара и Мађара. Држава је била подељена. Распламсали су се стари антагонизми међу народима. У међуратном периоду, 20-их година претходног века, настао је хрватски наци-фашистички покрет по имену „усташе“. Овај покрет настао је у Италији, у егзилу, и био је уско повезан са Римокатоличком црквом и Ватиканом.

Када су Немци успоставили своје војно присуство у Југославији основана је Независна држава Хрватска која је обухватала данашњу Хрватску, Босну и Херцеговину, као и делове Србије. Хрвати су своју независност стекли уз помоћ немачких бајонета под хрватским вођом Антом Павелићем.

10 Knut Flovik, Thoresen, *Til Norge for å dø*, Forlaget Kristiansen, Narvik, 2013, 24-25.

11 Ola Svein Stugu, *Historie i bruk*, Samlaget, Oslo, 2008, 119-120.

Успостављен је државни апарат са војском, полицијом, правосуђем и другим институцијама. Иако је у НДХ током рата било немачких војника, они се нису пуно мешали у државне послове, а на Хрватску се више гледало као на блиског савезника нацистичке Немачке него као на окупирану земљу. Недуго након оснивања Независне државе Хрватске усташе су започеле чишћење не–Хрвата, попут Срба, Јевреја и Рома, који су постали циљна група геноцида вођеног од стране државе. Меморијални центар „Јад Вашем“ процењује да је у овом геноциду страдало око 500.000 Срба.¹²

Постоји много навода о броју српских жртава које су страдале од стране хрватских усташа у геноциду за време Другог светског рата. Историјска дебата о том питању често је обојена политички мотивисаним активизмом пре него емпиријски заснованим историјским истраживањем. Такве теме наглашавају важност улоге коју би историчари требало да имају у успостављању историјских чињеница, стварању што је могуће ближег консензуса заснованог на доступним изворима и тиме успостављањем основа за будуће помирење.

У социјалистичкој Југославији о овом геноциду се недовољно говорило будући да југословенско руководство није желело да подстиче етнички антагонизам. Исказан циљ руководства Независне државе Хрватске било је истребљење православних Срба. Трећину је требало погубити, трећину принудно покатоличити и трећину протерати у Србију. Истребљена су читава села. Многи Срби послати су у систем концентрационих и логора смрти НДХ у Јасеновцу који многи описују као балкански Аушвиц. Ово је био искључиво логор за истребљивање. Нешто више од половине затвореника који су дошли у Норвешку дошло је из Србије. То су били људи који су се борили против немачке окупационе власти. У питању су били комунистички партизани, ројалистички четници, бројни таоци и нешто злочинаца. Преостали су у знатно мањем обиму, изузев мањег броја Срба са Косова и Метохије, били Македонци и неколико Словенаца из Независне државе Хрватске.

Многи од њих су послати у Норвешку искључиво зато што су били Срби. Када су читаве породице масакриране у Јасеновцу од стране усташа, радно способни мушкарци из ових породица су пробрани и послати у Норвешку да страдају као робовска радна снага у трампи између Немаца и хрватског усташког режима. За ове заробљенике Норвешка је постала последње одредиште у усташком геноциду. Тиме што су сви затвореници учињени партизанима и Југословенима губи се важна историјска чињеница да су многи српски затвореници који су дошли у Норвешку ту доведени како би страдали као део добро организованог државног геноцида. Важан део норвешко–југословенске историографије био је посвећен томе да је нешто мање од 90 затвореника успело да побегне у Шведску, и то највећи део њих захваљујући норвешким помагачима. Истицање овога било је од суштинског значаја за норвешко–југословенску сарадњу после рата. У ову верзију се прича о норвешким агресорима не уклапа.

---

12 Knut Flovik, Thoresen, *Til Norge for å dø*, Forlaget Kristiansen, Narvik, 2013, 30.

Шта је изостављено у норвешкој историографији и зашто?

У новије време готово да не постоји књига која је добила више критике од стране историчара него што је то случај са серијом књига новинара Еирика Веума „Немилосрдни Норвежани“ (норв. «Nådeløse nordmenn»). У периоду између 2013. и 2015. године објављена су 3 тома са детаљним описима злочина норвешких нациста. Књиге описују злочине Норвежана и садрже кратке биографије више од 3.000 Норвежана који су вршили злодела у служби Немаца. Именовано је и око 200 норвешких затворских чувара. Критика историчара односила се на то да није било етички објавити ова имена. Када је аутор крајем 90-их година претходног века служио као норвешки НАТО официр у Босни и Херцеговини његове колеге учествовале су у документовању ратних злочина између осталог тако што су истраживали гробове. Један колега је после једног таквог истраживања рекао: „Ми Норвежани никада не бисмо могли да урадимо овако нешто“.

Наше мишљење је да је људско зло универзално што додатно истиче случај норвешких затворских чувара. Сматрамо да је било исправно објавити ова имена јер је тако постигнута блискост са историјом и чињеницом да је „зло било и норвешко“.

У пролеће и лето 1999. године НАТО је одлучио да бомбардује преосталу Југославију коју су тада чиниле Србија и Црна Гора, а позадина бомбардовања била је подршка жељи косовских Албанаца да оснују државу Косово тиме што би од Републике Србије отцепили АП Косово и Метохија. У овом периоду дипломатија између Норвешке и држава које су тада чиниле Југославију (Србија и Црна Гора) била је ограничена. Пријатељска удружења нису била активна или је њихов рад обустављен. Исто је важило и за писање историје и истраживање заједничке ратне прошлости. Тако је у Норвешкој мало тога учињено када је у питању истраживање и писање историје о заробљеницима. Историја заробљеника из бивше Југославије и заједничка војна историја изгубиле су своју функцију. Будући да су затвореници који су дошли у Норвешку највећим делом били етнички Срби њихова етничка припадност и ова прича нису се уклапале у створену слику о Србима као агресорима што може бити разлог који доприноси недовољном интересовању за историју и југословенске затворенике у Норвешкој у овом периоду.

У бившој Југославији, под Милошевићем, ствар је била другачија. На тим просторима је наизглед већи фокус био стављен на ратну историју где су четници доживели ренесансу, били представљани као покрет отпора и изједначени са партизанима.

Када етничка припадност жртава не одговара онима који пишу историју

Увид у спискове за репатријацију и спискове страдалих у Норвешкој (укупно 4.050 имена) непобитно доказује то да су између 93% и 95% затвореника били етнички Срби. Преостали су били Македонци, Црногорци, Хрвати, босански Муслимани, Роми и један Пољак. Ранија југословенска истраживања умазивала су на то да је удео Срба у том броју заточеника у Норвешкој варирао у распону од 89% до 95%. Знатна већина затвореника

су били етнички Срби и у то нема никакве сумње. Током грађанског рата, 90-их година претходног века, као и у време пре НАТО агресије на преостале делове Југославије, страни политичари су упућивали на Холокауст како би убедили становништво колико су ратови на Балкану рђави те како би дали легитимитет војној интервенцији. Полазна тачка биле су слике у међународним медијима које су приказивале изнемогле затворенике у српским логорима.¹³ Приказивање српских жртава нациста и Независне државе Хрватске није се уклапало у ову перспективу.

Почетком 2012. године било је планирано одржавање изложбе посвећене југословенским затвореницима у организацији Универзитета у Ослу. Требало је да изложба обележи 70 година од доласка југословенских заробљеника у Норвешку и добила је назив „Захвалност народу Норвешке“ (енгл. 'Thanking the people of Norway'). Иницијатори су били филозофкиња Горана Огњеновић, повезана са УИО (Универзитет у Ослу) и Спомен-подручјем „Јасеновац“ у Хрватској. Фондација „Fritt ord“, норвешка непрофитна приватна фондација чији је циљ да подржи слободу изражавања и слободу медија у Норвешкој, донирала је финансијска средства, а амбасаде Хрватске и Босне и Херцеговине подржале су изложбу. Српска амбасада није била ни позвана. У првобитном облику изложба је деловала професионално. Пуно труда било је уложено у дизајн и фотографију. Каталог изложбе такође се чинио разрађеним све док га детаљније не бисте проучили. Изложба је, да тако кажемо, била без икаквог емпиријског нумеричког материјала. Оно што је било написано у каталогу изложбе није било директно погрешно. Проблем са изложбом био је тај што су Срби као етничка група изостављени из поставке. Не спомиње се то да су преко 93% затвореника били Срби, али се наводи да је половина затвореника у Норвешку пристигла током Другог светског рата са подручја савремене Хрватске. То није погрешно, али су аутори очито свесно пропустили да спомену да је далеко највише оних који су дошли било управо из Независне државе Хрватске. Ово, као и истицање малобројних Хрвата и муслимана који су били међу заробљеницима, створило је утисак да се углавном ради о Бошњацима и Хрватима. То је донекле исто као када бисте немачке Јевреје који су страдали у Аушвицу представили као Немце и изоставили чињеницу да су послати у логор зато што су Јевреји.

Јан Бјарне Бе и Кетил Кнутсен објашњавају ово као „неупотребу“ историје. Етничке групе бивају систематски изостављене у садашњем тренутку. Много је примера режима који се боре против својих непријатеља самонаметнутим ћутањем као када је Стаљин ретуширањем уклонио слику Троцког поред Лењина. У каталогу изложбе стајало је да би се требало научно позабавити питањем броја затвореника који су дошли у Норвешку. Међутим, том приликом нису изнети никакви бројеви, ни стари ни нови. Изложбу је обележила чињеница да нису изнети никакви емпиријски докази те да је имала упориште само у наводима, изостављању података и лабавим нитима.

Ова изложба могла је бити јединствена прилика за стварање атмосфере уједињења и помирења међу народима бивше Југославије који су били жртве нацистичких концентрационих логора у Норвешкој, као и јачање контакта и сарадње између Норвешке и земаља на

13 Jan Bjarne Vøe og Ketil Knutsen, *Innføring i historiebruk*, Kristiansand, 2012, 121.

Балкану. Уместо тога, ова изложба је деловала у супротности са својом сврхом и допринела стварању непотребног раздора и сукоба.

Када је изложба заинтриговала јавност више стручњака из ове области се побунило. Између осталог, свој глас дигли су и историчари Меморијалног центра „Нарвик“ (норв. Narviksenteret) који су реаговали на чињеницу да је Универзитет у Ослу овоме допринео тиме што је био домаћин изложбе. Све то довело је до бурне интерне расправе унутар истраживачких кругова. Још је лошији био тон на различитим дебатним форумима на интернету где је ствар потпуно узела маха и све се завршило етничком свађом између Срба, муслимана, Хрвата и норвешких поборника ових група. Примивши бројне притужбе из земље и иностранства, али и по препоруци Министарства спољних послова, Универзитет је срећом одлучио да повуче ову изложбу. Ово показује какве све опасности постоје приликом писања историје и у које замке историчар може упасти ако се не бави емпиријским доказима.

У лето 2011. године подигнут је споменик над логором „Евре Јернван“ код Беисфјорда који је био подлогор логора „Беисфјорд“. Присутни су били верски поглавари међу којима је био један имам и српски православни епископ. Венце су положили амбасадори/конзули Србије, Босне Херцеговине и Црне Горе, заједно са Амбасадом СР Немачке. Присуствовала су и деца школског узраста из Беисфјорда. Споменик има облик стуба са портретима затвореника и исписаним чињеницама. На самом споменику нема политичких симбола, као ни категоризације затвореника. Чињеница да би се амбасадори Србије и Босне и Херцеговине, као и хришћански и муслимански верски поглавари, могли састати на заједничкој комеморацији пример је тога како се историја затвореника може употребити у циљу конструктивног процеса помирења. То што је Амбасада СР Немачке положила венац и учествовала у откривању споменика показује колико је савремена Немачка далеко одмакла у суочавању са овим периодом. Чињеница да су поглавари Римокатоличке цркве и Амбасада Хрватске одлучили да не учествују можда показује да они нису дошли једнако далеко у процесу признања, помирења и воље за истином и искупљењем као Немачка. Употреба историје варира у односу на садашњи тренутак. Стога се са правом поставља питање у вези са тиме ко одлучује о томе шта је употреба, а шта злоупотреба историје?

Ово ће варирати у зависности од норми савременог тренутка. Исто важи и за делове историје о којима се пише. Да ли је исправно писати о деловима историје који одговарају моралним нормама садашњег тренутка, а друге делове намерно изоставити? Сматрамо да историја затвореника са Балкана показује да је употреба историје у образовне сврхе, по нашем мишљењу, проблематична. Ако ће се историја употребљавати политички онда је треба користити за преношење универзалних вредности укорењених у УН као што су, на пример, људско достојанство и људска права. Иначе, мишљења смо да треба бити критичан према свим употребама историје у политичке сврхе.

Историчар Мајкл Сток тренутно врши истраживања у оквиру свог доктората о југословенским затвореницима. Овај рад је посебно важан јер ће бити утемељен на емпиријским доказима и чињеницама. Вероватно ће отклонити и велики део бола нанетог нелегитимним ревизионизмом и злоупотребом историје затвореника.

Што се тиче писања историје мишљења смо да је веома контрадикторно то што није дан од ових логора није сачуван као музеј, као и да су физички трагови данас углавном избрисани.

То је била позадина разлога због ког смо ми, неки Норвежани и Срби, основали Фонд за културно наслеђе „Блодвејен“ како бисмо подржали очување овог важног дела наше заједничке ратне историје.

ИЗВОРИ:

1. Bøe, Jan Bjarne og Knutsen, Ketil: *Innføring i historiebruk*, Kristiansand, 2012.
2. Bjørnland, Lasse Hermansen, *Norsk-jugoslaviske forhold 1956-86, utvikling og stagnasjon*, Masteroppgave i Historie, Universitetet i Oslo, 2015.
3. Hjeltnes, Guri, *Norges krig, bind 5*, Aschehoug, Oslo, 1986.
4. *Norge – Jugoslavia Jugoslavija-Norveška*, glavni urednik Mladjenović Ljubo, Beograd 1974.
5. Mladjenović Ljubo, *Beisfjordtragedien*, Bokstav og bilde, Drammen, 2001.
6. Skodvin, Magne, *Norsk historie 1939-1945*, Samlaget, Oslo, 1991.
7. Stugu, Ola Svein, *Historie i bruk*, Samlaget, Oslo, 2008.
8. Thoresen, Knut Flovik, *Til Norge for å dø*, Forlaget Kristiansen, Narvik, 2013.
9. www.yadyashem.org датум приступа 28.08.2023.

Resume: The paper was written with the intention of pointing out the negative revision of history by Croats about the suffering of the civilian population of Yugoslavia in the Second World War in the Nazi death camps in Norway. The key incorrect fact is that the victims were designated as: Croats, not Serbs from Croatia, who perished in the largest number in those camps. The paper presents the most important facts about the crimes of the Nazis and their Norwegian helpers. A total of 4,050 names were registered, showing that between 93 and 95% of the prisoners were ethnic Serbs, while the rest were Macedonians, Montenegrins, Croats, Bosnian Muslims, Roma and one Pole. Earlier Yugoslav studies say that 89% of the prisoners were Serbs, or that 95% of the prisoners were Serbs. During World War II, 4,050 Yugoslav prisoners of war came to Norway, 2,398 of whom died here. In the summer of 1942, 900 of these prisoners arrived in the small village of Beisfjord near Narvik. During four months, 748 of them died, so approximately 83.5%. On July 18, 1942, 288 prisoners were shot and burned in the barracks by German and possibly Norwegian guards. This was the largest single massacre on Norwegian soil during World War II. The paper shows in detail how the negative revisionist process was carried out by the Croatian state and Croatian scientists in Norway, and how they presented a false picture of the victims of the Nazi camps in Norway, and especially their nationality, in an extremely incorrect way. In the paper, it is shown on the example of the culture of memory in the form of commemorations at the places of suffering, that the negative revisionism of the history of the Second World War affects the changing of the organization of such gatherings, as well as who will be invited by the ambassadors of different countries. The paper showed how only one exhibition created according to the narrative of a negative revision of history can cause damage to the commemorative marking of Nazi crimes in the Second World War, as well as its presentation in public and on social networks. The paper also shows data on how Serbs and Norwegians, who are on the right side of history, are opposed to negative historical revisionism, primarily by the Croatian state and the Croatian diaspora in Norway. Non-governmental organizations are founded, monuments are erected, gatherings, commemorations are organized, scientists write scientific papers (articles, doctoral dissertations), a culture of remembrance of the suffering of Serbs and Norwegians who were anti-fascists in World War II is cultivated.